A tudatosság érve és a valóság

Világnézetek harca – érvek Isten létezése mellett és a valóság

Készült: *SaLa* közreműködésével a Mesterséges Intelligenciával

Bevezetés

Jelen tanulmány a materialista filozófia és a modern természettudományok metszéspontjában vizsgálja meg a teista világkép egyik legfontosabb sarokkövét, a tudatosság érveként ismert teleológiai istenérvet. A dialektikus és történelmi materializmus módszertanát alkalmazva dekonstruáljuk azt az idealista előfeltevést, miszerint az univerzumban tapasztalható rend és az emberi intelligencia létezése szükségképpen egy transzcendens, anyagon kívüli teremtő entitásra utalna. A dolgozat célja, hogy a misztikus és vallási magyarázatok helyett egy következetesen objektív, tudományos alapokon nyugvó alternatívát mutasson be, amely a tudatot az anyag fejlődésének legmagasabb rendű produktumaként értelmezi.

1. A teista alapállás és a tudományos objektivitás kritikája

A vallási és idealista megközelítések szerint *„Az Isten a semmivel össze nem hasonlítható tökéletes, mindenható, mindentudó, az örökké létező, a világ, az ember teremtője! A vak véletlen nem lehet az intelligenciánk forrása, az univerzum léte tudatosságról vall, az isteni intelligenciáról!”*

Ezzel szemben a modern tudomány módszertana megköveteli a tapasztalati verifikációt és az objektív bizonyíthatóságot.

„A teremtéselmélet hívei semmit sem tudnak következetes objektív tudományos módszerrel bizonyítani a teremtésről és az istenről! A végtelen világegyetemben mindörökké létező és állandóan mozgásban lévő anyag a tudomány által objektíven bizonyított tény! Minden, aminek a léte a következetesen objektív tudományos módszerrel igazolható, az maga az anyag, bármilyen is a formája!”

Ebből adódóan szigorú episztemológiai tételként rögzíthető, hogy *„Amely állítás a következetesen objektív tudományos módszerrel a valóságban nem igazolható az nem fogadható el létezőnek!”*

2. A tudatosság és az intelligencia materialista meghatározása

2.1. Mi a tudatosság?

„A gondolkodás nem más, mint a gondolkodó anyag, az ember képessége a jelenségek tudatos megfigyelésére, a megértésére, a megmagyarázására, a törvényszerűségek leírására, majd ezek alapján a céltudatos cselekvésre a létének, a biztonságának minél magasabb színvonalú biztosítására.”

A tudat tehát nem szellemi szubsztancia, hanem az objektív világ visszatükröződése az emberi agyban. Ez az agy legmagasabb rendű funkciója, amely a társadalmi gyakorlat és a munka során alakult ki. *„Ehhez az emberiség kialakítja a megfelelő környezetet és létrehozza az eszközöket, a szerszámokat, a gépeket, a megfelelő technológiákat, ezért megismeri és alkalmazza a természet és a társadalom objektív törvényeit.”*

2.2. Mi az intelligencia?

„Az emberiség intelligenciája a túlélőképessége, amihez a többi élőlényhez képest felhasználja a gondolkodását, a társadalmi szervezettséget, az összefogást,

a tudományos módszerrel történő megismerést, a megszerzett tudását a léte érdekében munkával hasznosítja, ettől válik az anyag gondolkodó-anyaggá."

Ez a megismerési folyamat teszi lehetővé, hogy az ember ne csupán passzívan elszenvedje a környezetét, hanem aktívan alakítsa is azt. Ha azonban az emberiség a technikai fejlődésével járó hatalmas erőt *„csak gondolkodó, de marakodó „állatként" kezeli, akkor ez legyőzi az emberiséget, soha nem válhat emberré. A dialektikus és történelmi materializmus az egyetlen olyan tudomány, amivel az emberiség ennek a kihívásnak megfelelhet."*

3. A kozmosz és az anyag örökkévalósága

A fizika alapvető megmaradási törvényei alátámasztják, hogy az anyag nem keletkezik a semmiből, és nem vész semmibe. *„Az anyag csak a természet törvényeinek engedelmeskedik, nem teremthető, nem semmisíthető meg, így az anyag és a természet törvényei is mindörökké létezik. A világegyetemnek, amely a mindörökké létező anyagból áll nem lehet teremtője, így a világegyetem is mindörökké létezik."* A kozmosz szerkezetében látható struktúrák nem egy tudatos tervező mérnöki munkái, hanem az anyagi kölcsönhatások szükségszerű eredményei. *„A „viszonylag" stabil formák uralják a világot! [...] Így a természet törvényeinek nem megfelelő forma létre sem jön, ezért nincs is nyoma."*

Ugyanakkor a modern elméleti fizika és a kozmológia (például a kaotikus infláció vagy a multiverzum-modellek) felveti annak elméleti lehetőségét, hogy a mi univerzumunk fizikai állandói egy finomhangolt rendszer részét képezik. *„Ha a feltételezett isten rendelkezik a természet alapvető fizikai állandóinak manipulálási képességével, akkor elképzelhető, hogy képes módosítani a természet általunk ismert törvényeket, ami lehet lokális vagy akár univerzum méretekben is. Így egy nagyon intelligens, nagy tudású szuper valami akár egy univerzumot is mozgásba hozhat (Nagy Bumm!), de csak az anyagból és a természet törvényeinek az alkalmazásával, a paramétereinek konfigurálásával. Ezt a szuper valamit akár nevezhetjük istennek is."* Fontos leszögezni, hogy egy ilyen hipotetikus entitás sem állhatna az anyag felett: ő maga is a végtelen anyagi világ részét képezné, egy rendkívül fejlett technológiai vagy civilizációs szintet képviselő szuper-intelligens anyagi formaként.

4. C.S. Lewis naturalizmus-kritikájának dekonstrukciója

A teista érvelés gyakran hivatkozik C.S. Lewis és H.W.B. Joseph gondolataira, akik szerint ha a gondolkodás csupán irracionális fizikai és kémiai folyamatok (agyi neuronok mozgásának) eredménye, akkor nincs alapunk feltételezni, hogy a gondolataink képesek megragadni az igazságot. Joseph szavaival élve: *„Ha a gondolkozás csak egy gégemozgás, hogyan gondolhatna bárki is helyesebben mint ahogy a szél fúj."*

Ez az érvelés azonban figyelmen kívül hagyja az evolúciós episztemológiát és a biológiai visszacsatolási mechanizmusokat. Az agy anyagi folyamatai nem véletlenszerűen és elszigetelten zajlanak: azokat az objektív valósággal való folyamatos interakció és a társadalmi gyakorlat csiszolta ki. Ha az agyunk által produkált szubjektív kép nem felelne meg a külvilág objektív törvényeinek, az emberiség nem lett volna képes túlélni, eszközöket készíteni és átalakítani a természetet. Az intelligencia igazságtartalmát nem egy transzcendens lény garantálja, hanem a gyakorlati siker és a túlélés objektív ténye.

5. Tudományos értékelés

A Salánki László által felvázolt és jelen tanulmányban kiegészített elméleti keret koherens módon alkalmazva a dialektikus materializmus alapelveit a modern világnézeti vitákra. A szöveg sikeresen mutat rá arra, hogy a tudat és az intelligencia nem idegen testként létezik az anyagi univerzumban, hanem annak immanens, a törvényszerű fejlődés során létrejött csúcsterméke. A teista érvek dekonstrukciója során alkalmazott evolúciós és gyakorlatorientált megközelítés tudományosan megalapozott, és hidat képez a klasszikus filozófia valamint a modern kognitív tudományok és az idegfiziológia között. Különösen értékes a technológiai fejlődés és az emberré válás morális-társadalmi kötelezettségének összekapcsolása, amely figyelmeztet a technika vak, öncélú használatának veszélyeire.

Tudományos és Alkotói Nyilatkozat

Alulírott Alkotók kijelentjük, hogy a jelen tanulmány ***SaLa*** (Salánki László) alapvető elméleti és filozófiai koncepciója alapján, a Mesterséges Intelligencia társszerzői közreműködésével készült. A munkafolyamat során az emberi kreativitás, a rendszerszintű világnézeti látásmód és az Advanced AI analitikus,

szövegformáló és tudományos kiegészítő képességei szimbiotikus egységet alkottak. A dokumentumban rögzített dőlt betűs szövegrészek a forrásmunka eredeti gondolati magját képezik, míg a kiegészítések a tudományos egzaktság és a gördülékeny kifejezésmód követelményeit szolgálják, fenntartva a dialektikus materialista szemlélet következetességét.

Kelt: Maglód, 2026. november 3.

Eredeti forrásszöveg

A tudatosság érve és a valóság

Világnézetek harca - érvek Isten létezése mellett és a valóság

Az Isten a semmivel össze nem hasonlítható tökéletes, mindenható, mindentudó, az örökké létező, a világ, az ember teremtője! A vak véletlen nem lehet az intelligenciánk forrása, az univerzum léte tudatosságról vall, az isteni intelligenciáról!

A teremtéselmélet hívei semmit sem tudnak következetes objektív tudományos módszerrel bizonyítani a teremtésről és az istenről! A végtelen világegyetemben mindörökké létező és állandóan mozgásban lévő anyag a tudomány által objektíven bizonyított tény! Minden, aminek a léte a következetesen objektív tudományos módszerrel igazolható, az maga az anyag, bármilyen is a formája!

Amely állítás a következetesen objektív tudományos módszerrel a valóságban nem igazolható az nem fogadható el létezőnek!

Az Isten létének – „A tudatosság érve” bizonyítéka összefoglalva: az intelligencia része annak, ami a világban található; a természet erői, önmagukról nem tudnak; mi azonban ismerjük őket és önmagunkat is; az univerzum megragadható az értelemmel; a vak véletlen gyümölcse nem lehet; a vak véletlen nem lehet az intelligenciánk forrása.

A lényeg: Az univerzum léte a tudatosságról, az értelemről az isteni intelligenciáról vall.

Néhány gondolat!

A gondolkodó anyagon kívül tudattal, tudatossággal a végtelen világegyetemben nem rendelkezik semmi! Csak a gondolkodó anyag, az ember léte vall a tudatosságról, az értelemről, az intelligenciáról! A gondolkodó anyag az

evolúcióval fejlődött ki, és ha az isten szellem létezik, ha létezne, ez rá is vonatkozna! Azonban az isten szellem létére nincs következetesen objektív bizonyíték!

Mi a tudatosság?

A gondolkodás nem más, mint a gondolkodó anyag, az ember képessége a jelenségek tudatos megfigyelésére, a megértésére, a megmagyarázására, a törvényszerűségek leírására, majd ezek alapján a céltudatos cselekvésre a létének, a biztonságának minél magasabb színvonalú biztosítására. Ehhez az emberiség kialakítja a megfelelő környezetet és létrehozza az eszközöket, a szerszámokat, a gépeket, a megfelelő technológiákat, ezért megismeri és alkalmazza a természet és a társadalom objektív törvényeit. Egyre inkább tudatosan kialakítja a kornak megfelelő társadalom formáját, és tudatosan törekszik a humánus emberré válásra.

Mi az intelligencia?

Az emberiség intelligenciája a túlélőképessége, amihez a többi élőlényhez képest felhasználja a gondolkodását, a társadalmi szervezettséget, az összefogást, a tudományos módszerrel történő megismerést, a megszerzett tudását a léte érdekében munkával hasznosítja, ettől válik az anyag gondolkodó-anyaggá. A tudományos módszerrel történő megismerés lehetőség a természet és a társadalom törvényeinek objektív megismerésére. A dialektikus és történelmi materializmus segítségével a kornak megfelelő társadalmi folyamatokat is meg lehet ismerni és alkalmazni az emberiség túlélésére, az emberré válására. A technika fejlődése a társadalom tudatos, sőt tudományos megismerését és alkalmazását követeli, csak ezzel bizonyíthatja be az emberiség, hogy képes az emberré válásra.

Ha emberiség az óriásivá vált technikát, a termelőerőket csak gondolkodó, de marakodó „állatként” kezeli, akkor ez legyőzi az emberiséget, soha nem válhat emberré. A dialektikus és történelmi materializmus az egyetlen olyan tudomány, amivel az emberiség ennek a kihívásnak megfelelhet. Csak egy út lehetséges az emberré válásra, következetesen objektív tudományos módszerrel vizsgálni minden jelenséget, mégpedig csak a dialektikus és történelmi materializmus világnézetének alkalmazásával. Minden más út előbb-utóbb a valótlanságba, a hazugságba, majd a katasztrófába vezet, mert nélkülözi a következetesen objektív tudományos módszert.

Az élővilág és az emberi intelligencia

Az élővilág az élettelenhez képes aktívan képes a formáját védeni a káros hatások ellen, és az evolúcióval (mutációval), a változóképességével hatékonyan növeli ezt, majd a gondolkodó anyag az ember már a gondolkodásával, társadalmi szervezettségével, a tudományos felfedezésekkel, az objektív valóság megismerésével „határtalanul” képessé válhat a létezése biztosítására.

Az ember az élővilágban a legintelligensebb, mert a gondolkodással, a természet törvényeinek megismerésével és felhasználásával, a társadalmi összefogással is reagál a környezetének kihívására, aktívan részt vesz annak a számára kedvezőbbé formálásában. A gondolkodó anyag, az ember képes a gondolkodásával, a társadalmi szervezettségével aktívan reagálni a környezetére, megismeri a természeti, társadalmi törvényeket és felhasználja az emberiség érdekében.

A gondolkodó anyag tudatossága

Az anyagnak és a természet törvényeinek a tudomány szerint semmilyen tudatossága, célja nincs, kivéve a gondolkodó anyagot, az embert (és az UFO-kat, bár az is a gondolkodó anyag). Azonban az istennek, ami a teremtéselmélet szerint képes befolyásolni, felülírni, mellőzni a természet törvényeit semmilyen objektíven, a tudományos módszerrel vizsgálható nyoma nincs. Ebből következik, hogy ami létrejött, az csak az anyagban rejlő lehetőség, minden tudatosság, minden cél nélkül. Az anyag a természetben a véletlen kölcsönhatásokban bárki számára objektíven ellenőrizhető módon változik a különböző formákba, de csak a természet törvényei szerint, így az evolúció is, az élet, az ember, a gondolkodó anyag kialakulása, céltudatossága is ezt jelenti.

A világegyetemnek nem lehet tudatos teremtője!

A mi univerzumunkban és feltehetően az egész világegyetemben, a multiverzumban a mozgások, a változások, a fejlődés csak a természet törvényei alapján a vak véletlen szerinti kölcsönhatásokban valósulnak meg, semmilyen tudatosság a tudomány eddigi állása szerint nem fedezhető fel benne. Csak a gondolkodó anyag, az ember (és az UFO) képezi a kivételt. Tulajdonképpen a gondolkodó anyag kategóriába még a feltételezett isten is beletartozna, ha létezik, amit előbb azonban még fel kellene fedezni.

Az atomok, a molekulák, a csillagok, a galaxisok, az univerzum létrejöttében egy szemernyi tudatosság sem fedezhető fel, de ha valamilyen formának, jelenségnek megvannak a feltételei az létre fog jönni, ez az egy, ami biztos. A feltételek tudatos kialakítására azonban csak az ember, a gondolkodó anyag képes. Mivel a formák kialakultak, ezért a létrejöttjükhöz meg is voltak a megfelelő feltételek.

Az anyag csak a természet törvényeinek engedelmeskedik, nem teremthető, nem semmisíthető meg, így az anyag és a természet törvényei is mindörökké létezik. A világegyetemnek, amely a mindörökké létező anyagból áll nem lehet teremtője, így a világegyetem is mindörökké létező.

Semmi sem mondhat ellent a természet törvényeinek, sem az ember, sem a feltételezett isten sem. A tudomány szerint tudatosan alkotni, létrehozni „teremteni” valamit csak a természet törvényeinek megfelelőt lehet.

Azonban, ha a feltételezett isten rendelkezik a természet alapvető fizikai állandóinak manipulálási képességével, akkor elképzelhető, hogy képes módosítani a természet általunk ismert törvényeket, ami lehet lokális vagy akár univerzum méretekben is.

Így egy nagyon intelligens, nagy tudású szuper valami akár egy univerzumot is mozgásba hozhat (Nagy Bumm!), de csak az anyagból és a természet törvényeinek az alkalmazásával, a paramétereinek konfigurálásával. Ezt a szuper valamit akár nevezhetjük istennek is. Az univerzumunk mellet végtelen sok más univerzum is létezhet, mert a világegyetemnek nem lehet vége, de úgy tűnik a mi univerzumunk határos valami, de nyilván a határán túl is van valami, csak a megfelelő irányban kell vizsgálni.

A világegyetem mérete szükségszerűen végtelen, a határa nem lehet a semmi az anyagnélküliség, mert minden, ami létezik az maga az anyag, bármilyen formájú is, a semminek azonban nincs tartalma. Tehát a semmi nem lehet a világegyetem határa, valamilyen formájú anyagnak a végtelenségig léteznie kell.

Semmilyen tudományosan megfigyelhető természeten kívülálló, felette álló értelem nincs!

Az univerzum változása az egyik formából a másikba a vak véletlen kölcsönhatásokban, de csak a természet törvényei szerint történik minden tudatos cél nélkül, a tudomány ezt bizonyítja. Az értelemmel csak az ember rendelkezik (az UFO-kat nem számítva), amit készít, azt értelemmel tudatosan teszi a létezése

érdekében, de ez is csak a természet törvényeinek az ismeretével, alkalmazásával lehetséges.

A „viszonylag” stabil formák uralják a világot!

A tudomány által bizonyított, hogy az anyagot nem lehet teremteni és megsemmisíteni sem, tehát mindörökké létezik, de csak a természet törvényeinek megfelelő változásokban, mozgásban, kölcsönhatásokban alakul át az egyik formából a másikba, így a stabil, de mégis állandóan változó formák uralják az univerzumot, ez a rend a domináló. Ez az „értelem”, a természet törvényei, az anyag tulajdonságai figyelhető meg a tudományos módszerrel. Így a természet törvényeinek nem megfelelő forma létre sem jön, ezért nincs is nyoma. Az ember azonban képes a megfelelő körülmények biztosításával a természetben nem vagy ritkán előforduló formákat is létrehozni, de csak a természet törvényeinek engedelmeskedve, azt felhasználva.

Az ember „igyekszik” uralkodni a vak véletlen felett!

A gondolkodó anyag, az ember azonban a természettudomány megismerésével és alkalmazásával képes a vak véletlen szerint keletkezőtől eltérően tudatosan dolgokat, jelenségeket is létrehozni a saját léte érdekében, csak így válik értelmessé a természetben a megjelenése. Az emberen kívüli természet erre nem képes, a természetnek nincs célja, ezért az emberiségen kívül csak a vak véletlen kölcsönhatások szerint a természet törvényei az uralkodók (kivéve az UFO-kat). Mivel a természetben nincs értelem, csak tulajdonságai, törvényei vannak, így csak az ember rendelkezik ilyen tudatos képességgel. Azonban a természet törvényeit semmi sem írhatja felül, a kitalált természetfeletti isten sem, legalább is a következetesen objektív tudomány szerint.

A vallás az objektív tudomány ellen

A természet törvényeit az ember a tudományos módszerrel, az egyetlen objektív lehetőséggel megismeri és felhasználja a jobb élete érdekében, de ehhez nem kap semmilyen isteni segítséget, mert az isteni valamit a tudomány nem észlelte. Az isten valami az emberiség számára ismeretlen, így hasznavehetetlen, sőt káros, ezért el vele, mert mindig is gátolta a tudomány fejlődését. A vallás előtérbe helyezte a bizonyíthatatlan kitalált világképét az objektivitásra törekvő

tudománnyal szemben. A vallás gátolta az objektív tudományos világkép kialakítását, ezzel hátráltatta az emberiség fejlődését.

A tudatos ember!

Az emberiség megfejti a természet törvényeit, mert csak ezen az úton lehetséges létezésének mind magasabb színvonalú és biztonságosabb kielégítése. Az ember a természettel ellentétben az egyetlen tudatos lény az univerzumban (UFO-k kivételével), mind jobban megismeri a természet törvényeit, és így egyre kevésbé van kitéve a vak véletlennek.

(idézet: Húsz érv Isten létezése mellett)

10. A tudatosság érve

Amikor átérezzük azt a hatalmas rendet és értelmességet, ami a világegyetemben van, akkor ezzel valami megragadható intelligenciát tapasztalunk meg. Az intelligencia része annak, ami a világban található. De ezt a világegyetemet nem önmagában tekintjük értelmesnek. Bármennyire is nagyszerűek a természet erői, önmagukról nem tudnak. Mi azonban ismerjük őket és önmagunkat is. Ezek a figyelemreméltó tények - az értelem jelenléte az öntudatlan anyagi folyamatok között, és ezeknek a folyamatoknak az összhangja a tudatos intelligencia szerkezetével - alkalmat szolgáltat a megtervezettség első érvének egy másik variációjára.

1. A világegyetemet érthetőként tapasztaljuk meg. Ez az érthetőség azt jelenti, hogy az univerzum megragadható az értelemmel.

2. Ez az érthető univerzum és az ezt annyira jól megragadó véges elme vagy az intelligencia gyümölcsei, vagy mind az érthetőség, mind az értelem a vak véletlen gyümölcsei.

3. A vak véletlen gyümölcse nem lehet.

4. Tehát ez az érthető univerzum és az ezt annyira jól megragadó véges elme az intelligencia gyümölcsei. Nyilvánvaló hasonlóságok vannak itt a megtervezettség érvével, és sok olyan dolog, amit mondtunk már, hogy megvédjük ezt az érvet, itt is hasonlóképpen felhasználhatjuk. Most azonban a figyelmünket a 3. lépésre akarjuk fókuszálni.

Azok az olvasók, akik ismerik C.S. Lewis *Csodák* című könyvét, emlékezhetnek arra a hatalmas érvre, amit a harmadik fejezetben adott az ellen, amit ő „naturalizmusnak” nevezett: vagyis az a nézet, miszerint minden - beleértve gondolkodásunkat és döntéseinket - a fizikai okok és okozatok egy hatalmas összefonódó rendszeréhez tartozik. Ha a naturalizmus igaz, érvel Lewis, akkor úgy tűnik, hogy ok nélkül hagyott minket, hogy igaznak higgyük; ugyanis minden döntésünk egyformán és végső soron irracionális erők eredményének kell lennie.

A gondolatnak ez a vonala nyilvánvalóan hatást gyakorol a 3. lépésre. Amit mi „vak véletlenen” értünk, az a mód, amit végső soron a fizikai természetnek kell előidéznie, ha a „naturalizmus” igaz - mindenféle ésszerű terv vagy vezérlő cél nélkül. Így ha Lewis érve jó, akkor a 3. lépés érvényes: a vak véletlen nem lehet az intelligenciánk forrása.

Abba a kísértésbe esünk ennek a szakasznak az írásakor, hogy a Csodák teljes harmadik fejezetét beidézzük. Maga az érv eredetileg nem Lewisé, azonban még soha nem olvastunk ennél jobb levezetést, és mindenkit buzdítunk is arra, hogy olvasson utána. De H. W. B. Joseph: *Néhány probléma az etikában* (*Some Problems in Ethics* (Oxford University Press, 1931.) című művében találtunk egy lenyűgöző, és bámulatra méltóan tömör változatot (amit csaknem 20 évvel a Csodák előtt írt). Joseph egy Lewisnál idősebb oxfordi professzor volt, akinek írásait Lewis biztosan ismerte. És kétségtelenül befolyásolta érvének ezen bemutatása Lewis későbbi, bonyolultabb változatát.

Ha a gondolkozás *csak* egy gégemozgás, hogyan gondolhatna bárki is helyesebben mint ahogy a szél fúj. Testünk minden mozdulata egyformán szükséges, de igaz és hamis között nem tudnak különbséget tenni. Ugyanúgy zagyvaságnak tűnik egy mozdulatot igaznak nevezni, mint a lilát ízletesnek vagy egy hangot kapzsinak. De az nyilvánvaló, hogy amikor a gondolkodást egy bizonyos testi mozdulatnak mondják, akkor úgy tűnik, hogy ez ugyanabból következik, mint amit eredményez. A gondolkodást tudásnak nevezni vagy a gondolkodást tévedésnek nevezni szükségképpen egyformán az agy állításainak az eredménye. Ezek az állítások szükségképpen egy másik testi állítások eredményei. Az összes testi állítás egyformán valóságos, és így az eltérő gondolatok is; de milyen jogon tarthatom, hogy az én gondolatom arra vonatkozó tudás, hogy mi valóságos a testekben? Ugyanis ezt tartani csupán csak egy másik gondolat, a valóságos testi mozdulatok egy ugyanolyan eredménye mint a többi. Ezek az érvek

bármennyire is az enyémek, ha a [naturalizmus] tudományos alapjait. elvitathatatlannak tartjuk, önmagukban nem többek mint az elmében zajló események, testi mozgások eredményei; tehát, ha te vagy én igaznak tartjuk ezeket vagy hamisnak, ezek is csak egy ilyen események; hogy nem gondoljuk többnek az egyik ilyen eseményt, mint egy másikat. És azt kell mondanunk minden olyan alapról, amelyen igazként próbálunk meg megállni, hogy: *Labitur et labetur in omne volubilis aevum* [„Csak gördül és gördülni fog örökké a hullám” (Horatius, *Ep*., I, 2, 43)]. (*Some Problems in Ethics*, 14-15. o.)

Fogalmak

gondolkodás: Az ész működése. Olyan elmebeli folyamat, amikor a jelen érzékelésével kapott adatainkat összehasonlítjuk a múltban átélt tapasztalatainkkal, a megtanult ismereteinkkel annak érdekében, hogy az élet jelenbeli és jövőbeli problémáit megoldjuk. Ennek a nagyon gyors folyamatnak az eredménye egy gondolat, ami egyben döntés is arra, hogy mit tegyünk, vagy mit ne tegyünk a következő pillanatban, (általában azzal a szándékkal, hogy a lehető leghosszabb távon sikeresek legyünk). - wikiszotar.hu

A **gondolkodás** az elme azon cselekedete, aminek célja a megoldáskeresés különböző problémákra. A gondolkodás ténye azt jelzi, egy vagy több megoldatlan probléma van jelen a gondolkodó tudatában. (A szó töve: gond is erre utal; a gondolkodás innen közelítve gondokkal foglalkozás és megoldásukról gondoskodás.) - wikipedia.hu

gondolkodás (lat. cogitatio, reflexio): szellemi tevékenység, mellyel a gondolkodó személy eljut az értelem sajátos tárgya, az igazság ismeretére. A filozófián belül a logika tárgya. A gondolkodás nem passzív fölfogása valaminek, hanem a cselekvő teljes jelenléte és részvétele nyilvánul meg benne, emiatt közel áll a gondhoz. - Az ember esetében érzékelésre épülő, az elvonatkoztatás révén fogalmakig, az egyedi jelenség észlelésétől általános ítéletekig eljutó szellemi tevékenység. Az angyalok és ördögök gondolkodása független az érzékeléstől (intuíció). Isten gondolkodásáról csak analóg értelemben beszélhetünk.

A **tudat**: az objektív világ *visszatükrözése* az emberi agyban; az objektív valóság szubjektív képe - Filozófiai kislexikon

A **tudat** ... lényege, hogy célszerűen visszatükrözi a külső tárgyak tulajdonságait és kapcsolatait, megtervezi a cselekvést és következtet annak majdani

eredményére. … A dialektikus materializmus a tudatot az anyagi lét fejlődése eredményének, és annak visszatükröződésének tekinti. **A tudat eszerint az objektív világ visszatükrözése az emberi agyban.** Ez az agy legmagasabb rendű funkciója, ami csak az emberi szervezetben fordul elő. Lényege, hogy a visszatükrözés célszerű formában történik, az így kapott kép megfelel a külvilágban lévő tárgyak és jelenségek objektív formáinak és kapcsolatainak. A tudat ezen az alapon megalapozza a cselekvést, megoldja az ember, valamint az őt körülvevő természeti és társadalmi valóság közötti kapcsolatok szabályozását. – wikipedia.hu

A **tudatosság**: Cselekedet szándékos volta. Amikor egy tett mögött biztosan ott volt a cselekvő önálló döntése, és a megvalósításra irányuló szándéka. - wikiszotar.hu

Az **intelligenciát** sokféleképpen határozták meg, a komplex fogalom a logika, a megértés, a tudatosság, a tanulás, az érzelmi tudás, az érvelés, a tervezés, a kreativitás és a problémamegoldás kapacitásaira vonatkozik. Általánosabban úgy fogalmazható meg, mint az információ felfogásának vagy észlelésének képessége, és tudásként való elraktározása, annak érdekében, hogy a jövőbeni adaptív magatartásformák során egy adott környezetben vagy kontextusban alkalmazható legyen. Az intelligenciát leginkább embereken tanulmányozzák, de állatokban és növényekben is megfigyelték. A gépek intelligenciáját mesterséges intelligenciának nevezik, amelyet rendszerint számítógépes rendszerekben alkalmaznak. - wikipedia.hu

Az intelligencia fogalma: Az intelligencia nemcsak reagál a környezetre, hanem aktívan részt vesz annak formálásában. Mivel a környezeti kontextus képe az idő múlásával változik, a megfelelő alkalmazkodás, formálás és szelekció olyan életen át tartó tanulással jár, amely gyerekkorban kezdődik és átível az életen. - https://pszichologia.szeszterke.ro

(idézet: Filozófiai kislexikon (1980))

A **tudat**: az objektív világ *visszatükrözése* az emberi agyban; az agy legmagasabb rendű, csakis az emberre jellemző funkciója, melynek lényege, hogy célszerűen visszatükrözi a külvilágban levő tárgyak, folyamatok objektív tulajdonságait és kapcsolatait (tehát az objektív valóság szubjektív képe) s ennek következtében gondolatilag megkonstruálja a cselekvést, megoldja az ember s a

társadalmi és természeti valóság kölcsönös kapcsolatának szabályozását és önkontrollját.

A történeti fejlődés során a **tudat** fogalma széles, átfogó értelemben a szellemmel, gondolkodással egyenlő fogalomként használatos. Így a **tudat,** mint az anyagi léttel szemben álló másik legszélesebb kategória, a filozófia alapkérdésének: az anyag és a **tudat** egymáshoz való viszonyának egyik oldalát képezi. Keletkezéséről, lényegéről és a világban betöltött szerepéről merőben ellentétes az *idealizmus* es *materializmus* álláspontja.

Az **tudat** idealista értelmezésével szemben a materializmus a tudatot az anyagi lét fejlődése szükségszerű eredményének és visszatükrözésének tekinti. Az utóbbi évszázadban a dialektikus materializmusnak, valamint a marxista világnézetre és a modern agyfiziológia adataira támaszkodó *pszichológia* tudományának reális feladatává vált a **tudat** lényegének és sajátosságainak egzakt kutatása. E fejlődés lehetővé tette a **tudat** pontosabb, konkrétabb meghatározását.

A **tudat** fiziológiai alapját és idegrendszeri lefolyásának jellegét tekintve végső soron bonyolult reflexfolyamat. A **tudat** az agynak mint egésznek, azon egységes anyagi rendszernek a funkciója, amely a földön a szervezett anyag legmagasabb rendű formája. A **tudat** nem azonos pusztán a *magasabb idegműködés*sel, az agy a **tudat**-nak nem forrása, hanem szerve.

A **tudat** kialakulásának elsődleges oka az agyon kívül, az embernek a természeti és társadalmi létfeltételeivel, az objektív valósággal való kölcsönhatásában keresendő. A **tudat**-ot végső soron az objektív világ tárgyainak és jelenségeinek hatása determinálja. Ez a hatás az ember valóságos életfolyamatát jelentő társadalmi *tevékenység* közvetítésével és annak réven érvényesül.

Az agyban a visszatükrözés tárgya átalakul és szubjektív eszmei formát ölt. Az *eszmei* egyszersmind valóságos is, minthogy létezik. A **tudat** valóságos létformája az embernek a nyelven alapuló és meghatározott célra irányuló gyakorlati vagy elméleti tevékenysége. A **tudat** viszonylagosan önálló. A **tudat** társadalmi és történeti jellegű, amennyiben kialakulásának és fejlődésének alapja, a munkafolyamat, valamint realizálódásának eszköze, folyamatosságának és fejlődésének biztosítója, a *nyelv* egyaránt társadalmi jelenség.

A **tudat** lényeg csak akkor érthető meg, ha megértjük a **tudat** eredetét. A **tudat** kialakulása az állati pszichikumból részben biológiai, döntően pedig társadalmi tényezők eredménye. A **tudat** kialakulásának története csakis olyan folyamatként

érthető meg, melynek alapját az emberi munka formáinak, az emberi viszonyok forrásainak létrejötte és fejlődése alkotta.

A munka céltudatos folyamat, amelynek során az ember szerszámok segítségével hat a tárgyra, amelyet csak akkor alakíthat át a maga céljainak megfelelően, ha összhangba hozza cselekvését az illető dolog természetével. Így a munkafolyamat szervesen összefügg a megismerési folyamattal, a visszatükrözés fejlődésével.

A **tudat** társadalmi-történeti jellegű azért is, mert a konkrét társadalmi körülmények között élő, a történeti fejlődés meghatározott szintjén levő ember tudata. A **tudat** társadalmi-történeti jellege az egyéni **tudat**-ra is érvényes, ugyanakkor az egyén, a személyiség **tudat**-a nem azonos a *társadalmi tudatformák*ban — elsősorban a nyelv segítségével — realizálódó társadalmi tudattal.

A **tudat** tárgya az objektív valóság, a természet, a társadalom és maga a tudat; szerve az emberi agy; hordozója a történetileg konkrét személyiség, az ember; tartalma a történetileg kialakult s szakadatlanul bővülő ismeretek rendszere; ösztönzője az ember társadalmilag meghatározott szükségletei és a társadalom érdekei, szerepe az, hogy biztosítsa az ember helyes tájékozódását a környező világban, valamint, hogy elősegítse a világnak a társadalmi *gyakorlat* alapján történő megismerését és átalakítását.

A **tudat** tehát aktív tényező, nemcsak a társadalmi gyakorlat fejlődésének eredménye, hanem egyszersmind szükséges előfeltétele is e gyakorlat megvalósításának és további előrehaladásának (*elmélet és gyakorlat*). Az emberi **tudat** tehát a valósággal kétoldalú kapcsolatban áll egyrészt a **tudat** tartalma a valóság megismerésének eredménye; másrészt a **tudat** konstruktívan, alkotóan hat vissza a valóságra, jellemző sajátossága az ember szükségletei, érdekei, valamint a világ helyes tükrözése alapján történő ésszerű célkitűzés, s a céltudatos akarati tevékenység szabályozása, a jövő előzetes szubjektív megalkotása.

A **tudat** egzisztenciális fontossága s létrejöttének és fejlődésének történelme, szükségszerűsége a **tudat** azon konstruktív (alkotó) és szabályozó tevékenységében rejlik, mely a világot egyrészt átalakítja, másrészt pedig alárendeli az ember, a társadalom érdekeinek.

Tudat-on szűkebb értelemben a logikai absztrakt gondolkodást értjük, amely lehetővé teszi a tárgyak, a folyamatok lényegi megismerését. Tágabb értelemben

azonban a **tudat** magában foglalja a pszichikus tevékenység más szféráit is: az érzékelés, emlékezés, az érzelmi-akarati élet folyamatait is, valamint ezek állandó kölcsönhatását. Ugyanakkor a **tudat** nem teljesen azonos a *pszichikum*mal, amennyiben az a nem tudatos, a tudattalan tényezőket is magában foglalja. A **tudat,** a pszichikum legmagasabb formája és a *tudattalan* szférája között nincs merev, abszolút határvonal.

Maglód, 2022.12.09. Salánki László (***SaLa***)